

10.4.2012

TIETOKESKUKSEN LAUSUNTO TILASTOLAIN UUDISTAMISTYÖRYHMÄN EHDOTUKSESTA

HEL 2012-004420 T 03 00 00

Valtiovarainministeriön lausuntopyyntö tilastolain uudistamistyöryhmän ehdotuksesta VM068:00/2010

Tilastolain uudistamistyöryhmän laatiman esityksen tavoitteena on edistää tilastotarkoituksia varten kerättyjen tietojen nykyistä laajempaa hyväksikäyttöä yhteiskunnassa ja erityisesti tieteellisessä tutkimuksessa ja yhdenmukaistaa kansallinen tilastointia koskeva lainsäädäntö uuden Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen kanssa. Työryhmä esittää mm. säännöstä koskien julkiseen käyttöön tarkoitettujen tiedostojen muodostamista ja käyttämistä. Ehdotettu säännös ohjaa tilastoviranomaisia toimimaan aktiivisesti julkiseen käyttöön tarkoitettujen tiedostojen muodostamisessa, ja on näin omiaan edistämään julkisen tiedon hyväksikäyttöä. Työryhmä esittää myös säännöstä, jonka perusteella tilastoviranomainen voi luovuttaa tilastotarkoituksiin keräämänsä salassa pidettäviä tietoja tieteellistä tutkimusta ja yhteiskuntaoloja koskevaa tilastollista selvitystä varten ja toiselle tilastoviranomaiselle sen toimialaan kuuluvan tilaston kehittämistä, tuottamista ja laadunparannusta varten. Ehdotukseen sisältyy joukko pienempiä muutosehdotuksia, kuten yrityksen tai toimipaikan osoitetiedon määrittely julkiseksi tiedoksi.

Tietokeskus pitää edellä mainittuja muutosehdotuksia hyvinä ja perusteltuina, sekä säännöksiä pääosin hyvin muotoiltuina. Tietokeskus haluaa kuitenkin kiinnittää huomiota muutosesityksen perusteluihin, sekä palata vielä erityisesti ehdotettuun 13 §:ään.

Tietokeskus katsoo, että tilastolakia uudistettaessa tulisi kiinnittää nyt esitettyä enemmän huomiota soveltavan kaupunkitutkimuksen ja yhteiskuntaoloja koskevien tilastollisten selvitysten tarpeisiin. Näillä lohkoilla on selkeä tarve saada tilastotarkoituksia varten kerättyjä tietoja käyttöönsä. Esityksen perusteluissa yhteiskuntaoloja koskevia tilastollisia selvityksiä ei ole erikseen mainittu, esimerkiksi ehdotuksen sivuilla 17. ja 36, joissa puhutaan vain tieteellistä tutkimusta varten annettavista käyttöoikeuksista. Vastaavasti tilastojen käsittelyä koskevissa kohdissa mainitaan historiallinen ja tieteellinen tutkimus (mm. s. 26 ja 27). Yhteiskuntaoloja koskevat tilastolliset selvitykset tulisi ottaa säännösmuutosten perusteluissa tasavertaisesti esille, ohjaamaan luovutuskäytäntöjen tasavertaista tulkintaa.

Tilastolain tarkoitus määritellään lain 3 §:ssä. Sen mukaan nykyisen lain tarkoituksena on yhteiskunnallista päätöksentekoa ja suunnittelua varten tarvittavan luotettavan tilastotiedon saannin varmistaminen.

10.4.2012

Tämä tavoite on edelleenkin erittäin keskeinen ja olisi hyvä korostaa nyt ajankohtaisessa uudistamistyössä, nyt esitettyjen muutosten ohella.

Tietokeskus haluaa painottaa sitä, että kunnat, varsinkin suuret kaupungit ja kaupunkiseudut ovat tilastojen suurkäyttäjiä. Suuri osa yhteiskunnallista päätöksentekoa ja suunnittelua tapahtuu kunnissa. Kuntien lakisääteiset tehtävät ovat laajat ja ovat viime vuosina merkittävästi kasvaneet. Kunnat ovat osa julkishallintoa. Kuntarakenteet ovat muuttuneet ja ne uudistuvat yhä, kuntien koko kasvaa. Kuntatasoinen tieto ei riitä. Helsingissä ja muissakin suurissa kaupungeissa tarvitaan kuntaa kuvaavat tilastot myös alueittain; Helsingissä suurpiireittäin, peruspiireittäin, osa-alueittain ja pienalueittain sekä lisäksi paikkatietoaineistoja. Suuressa kaupungissa tietotarpeet edellyttävät, että ilmiöitä voidaan tarkastella joustavin aluejain ja –rajauksin. Yhteiskunnan monet uudet ilmiöt esiintyvät ensimmäisinä kaupungeissa. Kaupunki-ilmiöiden ja niiden erityispiirteiden huomioimisen tulee olla keskeinen osa virallista tilastoa, jolla kuvataan yhteiskuntaoloja ja niissä tapahtuvia muutoksia. Samalla on todettava, että kuntatasoinen tieto ei pitkään aikaan ole riittänyt Helsingille. On myös muistettava tiedon saanti kaupungin eri toimintojen kannalta merkittävistä erityisryhmistä kuten kielelliset vähemmistöt, erilaiset syrjäytymisuhan alaiset ryhmät jne.

Kuntien, erityisesti suurten kaupunkien rooli ei tule riittävästi esiin työryhmän ehdotuksessa. Tietokeskus viittaa vielä siihen, että myöskään Tilastokeskuksesta annetussa laissa kuntia ei mainita kehittämistyön osapuolina.

Ehdotuksen perusteluita tulisikin täydentää niin, että niistä ilmenisi kaupunkien, erityisesti suurten kaupunkien ja kaupunkiseutujen merkitys EU:lle ja sen tulevaisuudelle, mikä puolestaan perustelee sen, että myös kaupunkitutkimuksen että vertailevan kaupunkitutkimuksen tietotarpeet nostetaan selvästi esille.

Rekistereiden ja tiedostojen kehittämisessä tulisi huolehtia tiedon saannista kuntaa yksityiskohtaisemmilla aluejaoilla, koska suurissa kaupungeissa on tarvetta seurata kaupungin ja kaupunkiseudun alueiden tilannetta ja kehitystä. Tätä tietotarvetta korostavat terveyden, hyvinvoinnin ja sosiaalisten olojen alueellinen vaihtelu suurkaupungeissa. Monet ongelmat ja erilaistumisen uhat kasautuvat usein kaupunkien ja kuntien sisällä tietyille alueille. Julkiseen käyttöön tarkoitettujen tiedostojen (Public Use Files) muodostamisessa tuleekin ottaa yhdeksi lähtökohdaksi kaupunkitutkimuksen ja – tilaston tarpeet, joissa korostuvat kaupunki-ilmiöiden ja niiden alueellisen esiintymisen joustava tarkastelumahdollisuus (joustavat aluejaot ja paikkatiedot).

Työryhmän ehdotuksen luku 3 sisältää ehdotuksen tavoitteet ja

10.4.2012

keskeiset ehdotukset. Tietokeskus esittää, että tässä osiossa korostetaan vielä nykyistä selvemmin julkisen hallinnon tietojen käytön edistämistä ja lisäämistä ja otetaan painokkaasti esille yhteiskuntaoloja koskevat tilastolliset selvitykset ja soveltava kaupunkitutkimus. Tietokeskus pitää tärkeänä tiedon avoimuuden lisäämistä, avoimen tiedon jakamista aktiivisesti tutkijoille, opiskelijoille, sekä suunnittelulle, päätöksenteolle ja yritystoiminnalle.

Esityksen taloudellisten vaikutusten arvioinnissa tuodaan esille tiedon käytön edistäminen. Tätä tietokeskus pitää hyvänä, ja katsoo samalla, että maksuperustelain uudistaminen on välttämätöntä tiedon entistä laajemmaksi avaamiseksi ja tiedon käytön lisäämiseksi. Yhteistyö julkisen tiedon jakamisessa tuottaisi kustannushyötyjä pitkällä aikavälillä. Tässä Helsingin kaupunki tarjoaa avoimen tiedon verkkopalveluaan Helsinki Region Infoshare www.hri.fi, joka on pääkaupunkiseudun kuntien yhteisesti kehittämä avoimen tiedon verkkopalvelu.

Tietokeskus haluaa nostaa esille tilastojen julkaisemiseen liittyvät käytännöt. Kunnanosa-alueita tai alueiden väestöryhmiä tai palveluiden eri kohderyhmiä, esim. päivähoitoikäiset tai kouluikäiset, kuvaavissa tilastoissa on Tilastokeskuksen taholta edellytetty vähintään 100 tapausta per alue tai ruutukartan ruutua tilaston julkaisemisen kynnykseksi. Tämä 100 tapauksen kynnyks koskee laajasti eri tilastoja, kuten väestö- ja perherakennetta sekä alueella työssäkäyviä ja asuntokuntia. Julkaisukynnyks on kohtuuton ja muodostuu esteeksi tiedon jakamiselle ja käytölle. Esimerkiksi Helsingin seudun kunnissa monet isot maantieteelliset alueet jäävät tyhjiksi tai, jos karttaesitystä käytetään, niin tutkijat joutuvat siirtymään kunnan osa-alueitasolta ylemmälle, karkeammalla tasolle hukaten paljon informaatiota. Tästä on haittaa kunnan johtamis- ja kehittämistyössä. Se muodostaa myös esteen kansalaisten osallistumiselle esim. kaupunginosansa kehittämistä koskevaan keskusteluun. Huomiota tulee kiinnittää erityisesti siihen, että kunnan luottamushenkilöille tulee turvata riittävä tietopohja päätöksentekoa varten. Heidän kohdallaan korostuu aluetieto ja tämä tieto pitää voida julkaista ja jakaa. Julkaisukynnyksen madaltamista tulisi selvittää, koska edellä mainituilla perusteilla 100 tapausta per alue on aivan liian korkea raja. Tietosuoja ja yksityisyyden suoja voitaneen turvata pienemmällä tapausten määrällä.

Lakiehdotuksen 13 §:n mukaan salassa pidettävien tietojen luovuttaminen tieteellistä tutkimusta ja yhteiskuntaoloja koskevaa tilastollista selvitystä varten siten, että vain suorat tunnistetiedot on poistettu, on hyvä periaate ja iso parannus nykykäytäntöön. Tässä kohtaa tulee myös ottaa huomioon soveltavan kaupunkitutkimuksen tarpeet.

10.4.2012

Lakiehdotuksen antama mahdollisuus luovuttaa välillisesti tunnistettavia tietoja mahdollistaisi myös viranomaistoiminnassa tietosisällöltään kattavampien ja parempien aineistojen käytön, joiden pohjalta viranomaiset voisivat jatkossa tehdä itse tilastollisia selvityksiä muuttuviin tarpeisiin. Periaate on hyvä ja siinä voisi selkeästi tuoda esille kuntien viranomaistoimintaa ja taata kuntasektorin tasapuolinen kohtelu valtionsektorin kanssa.

Tietokeskus toteaa, että tulevaisuudessakin on huolehdittava siitä, että henkilöiden ja muiden tiedonantajien luottamus tilastoviranomaiseen, luottamus tietojen käyttöön ja luottamuksellisuuteen säilyvät. Tilastoeettisiin periaatteisiin kuuluu perehtyneenä annetun suostumuksen periaate. Tämän johdosta ei tule soveltaa uutta lakia taannehtivasti suostumuksen perusteella annettuihin tietoihin. Tilastoeettisiä periaatteita tulee noudattaa ja joka tilanteessa huolehtia siitä, että tietosuoja ja yksityisyyden suoja toteutuvat.

Työryhmä toteaa ehdotuksessaan, että sosiaali- ja terveysalan tilastoja koskevia säännöksiä on tarpeen uudistaa, ja että tältä osin valmisteluvastuu kuuluu STM:lle. Tulevassa uudistuksessa tulisi kiinnittää erityistä huomiota kuntien keskeiseen rooliin terveyden ja hyvinvoinnin edistämässä sekä sosiaalisten ongelmien ehkäisemisessä. Sosiaali- ja terveydenhuollon hallinnonalan tilastotoimea kehitettäessä on tämän vuoksi otettava huomioon kunnan tietotarpeet, valtakunnallisen tilasto- ja tutkimustoiminnan tietotarpeiden ohella. Hyvinvoinnin edistämässä ja palvelujen toteuttamisessa kunnat ja kaupunkitutkijat tarvitsevat huomattavan paljon tietoa, jossa välillinen tunnistaminen voi muodostua ongelmaksi. Lainsäädännössä tulisi huolehtia siitä, että kaupunkitilasto ja -tutkimus voi saada tarvitsemansa aineistot selvitystyötä ja tutkimustoimintaa varten.

Lisätiedot

Hartikainen Merja

merja.hartikainen(a)hel.fi

Asta Manninen
johtaja